

loven paa den Grundopfattelse, at Staten skal tage det størst mulige Hensyn til hver enkelts Overbevisning og hver enkelts Samvittighed. Det ærede Medlem sagde, at han ikke kunde tænke sig en irreligiøs Samvittighed. Det kommer ganske an paa, hvad man lægger ind i Ordet „irreligiøs“ eller „religiøs“. Hvis man ved religiøs tænker sig enhver Art af Overbevisning, kan man selvfølgelig ikke tænke sig en Samvittighedsfølelse, som ikke er knyttet til en religiøs Overbevisning, men der kan særdeles fortræffelig findes en Overbevisning af rent moralsk Karakter, knyttet til rent humane og filosofiske Betragtninger, der intet som helst har at gøre med det, man i Ordets almindelige Betydning forstaar ved Religiositet og Religion. Noget andet er, at der er Idealisme bag ved, men selve Ordene „religiøs“ og „ideel“ er ikke Udtryk, der dækker hinanden.

Rambusch: En saa vid Fortolkning af Begrebet religiøs, som den højtærede Forsvarsminister nu gav, kan jeg ikke gaa med til. I øvrigt skal jeg ikke spille Tingets Tid med yderligere at udrede mit Standpunkt paa dette Omraade.

Kragh: Den højtærede Minister sagde, at han ikke mente, at der foreligger nogen nærliggende Udsigt til, at det Tal af konsekvente Militærnægtere, der her er Tale om, kan blive ret stort. Derom ved den højtærede Minister i Virkeligheden slet ingenting. Det er en Bevægelse af ganske ny Dato, og naar Hensyn tages til den Kraft, med hvilken den udtaler sine Anskuelse, og det Antal Mennesker, der kommer til Stede ved dens Møder, tror jeg, at vi alle og den højtærede Minister ogsaa maa være forberedte paa, at den ogsaa i Ly af denne Lov vil kunne tage til og blive af Betydning og ganske særlig blive af Betydning overfor det Antal Personer, der er beskæftigede indenfor de Statsvirksomheder, der her er Tale om at anbringe de vedkommende Personer under, saa snart de skal udføre det civile Arbejde, der skal træde i Stedet for deres Værnepligt. Det er i Virkeligheden slet ikke betryggende for mig, at det ærede 8de Medlem for 2den Kreds (Lewinsky) i de Bemærkninger, hvormed han anbefalede Lovforslaget, ikke har haft sin Opmærksomhed henvendt paa dette Forhold. Thi udvikler det sig saaledes i den kommende Tid, som jeg sikkert tror, det vil, og som den højtærede Minister vist ogsaa har haft nogen Anelse om, siden han til-

lægger Tallet af de Personer, der kan blive Tale om, Betydning, til Trods for, at hele det Omraade, hvorunder denne Lov kommer til at høre, for Tiden i saa høj Grad henligger i det ubestemte, som Tilfældet er; paa Grund af de Begivenheder, der foregaar rundt om os, saa vil der blive Brug for Overvejelser af, hvad man skal gøre ved den Kreds af Arbejdere indenfor Statsvirksomhederne, som bliver arbejdsløs. Den højtærede Minister har ikke svaret mig paa, om han ikke mener, at Staten vil have Forpligtelser overfor saadanne Arbejdere, som bliver puffet ud af deres Arbejde ved Militærnægterne. Hvis Staten har det, vil der komme Konsekvenser af dette Lovforslag, som der slet ikke her er rørt ved, og som jeg synes, det vilde være rigtigt, at Rigsdagen blev, om ikke paa det rene med, saa dog fik Lejlighed til at overveje i denne Forbindelse. Jeg vil da tro, at den højtærede Minister vilde tjene Sagens Oplysning ved positivt at sige os, om han mener, at Staten overfor de Personer, der bliver sat ud af deres Virksomhed som Følge af denne Lov, faar Forpligtelser, der kan medføre Konsekvenser, som ikke ligger direkte indenfor denne Lovs Rammer.

la Cour: Jeg blev ikke rigtig oplyst af den højtærede Forsvarsministers Udtalelser for lidt siden. Jeg forstod den højtærede Minister i det Foredrag, han tidligere har holdt, saaledes, at hvis en Mand fik i Sinde at nægte at spise, skønt der i Fængselet blev bragt ham Næring, da havde Staten et Medansvar; dersom han døde af Hunger. Dette Medansvar synes jeg ikke, Staten paa nogen mulig Maade kan have overfor en Mand, der siger: Jeg vil gøre Propaganda for den Idé, jeg har; derfor nægter jeg at spise, jeg bringer mig selv som et Offer. Hvis Staten skulde have Medansvar derfor, burde den selvfølgelig slippe vedkommende ud, og vedkommende var da straffri fra det Øjeblik af. Jeg kan ikke se, at den højtærede Minister har svaret mig paa, hvad der egentlig skulde gøres ved den Mand, som nægter at tage Næring til sig, og overfor hvem Ministeren i sine tidligere Udtalelser gav Staten Medansvar for, at han sultede sig selv ihjel.

Forsvarsministeren (P. Munch): Det ærede 1ste Medlem for 5te Kreds (Kragh) spurgte, om jeg vilde svare bestemt paa det Spørgsmaal, hvad Forpligtelse Staten